

Guía Docente				
Datos Identificativos				2021/22
Asignatura (*)	Literatura Portuguesa 2		Código	613G02037
Titulación				
Descriptores				
Ciclo	Período	Curso	Tipo	Créditos
Grao	1º cuatrimestre	Cuarto	Obrigatoria	6
Idioma	Galego/Portugués			
Modalidade docente	Presencial			
Prerrequisitos				
Departamento	Letras			
Coordinación	Samartin López-Iglesias, Roberto	Correo electrónico	roberto.samartin@udc.es	
Profesorado	Samartin López-Iglesias, Roberto	Correo electrónico	roberto.samartin@udc.es	
Web	https://www.udc.gal/gl/filo/grao_galego/index.html			
Descripción xeral	Estudo dos principais elementos relativos ao funcionamento da literatura portuguesa desde o século XIX até a actualidade			
Plan de continxencia	<p>1. Modificacións nos conteúdos: Os conteúdos fixados mantéñense sen alteracións</p> <p>2. Metodoloxías</p> <p>*Metodoloxías docentes que se manteñen: Mantéñense todas as metodoloxías inicialmente previstas.</p> <p>*Metodoloxías docentes que se modifican: As sesións maxistrais serán substituídas por sesións de atendimento grupal acordadas previamente con o alumnado. En función das condicións (quer técnicas quer persoais) do alumnado as exposicións orais e os obradoiros poderán ser realizadas de maneira (a)síncrona através de Teams. Se non houber condicións para isto, os obradoiros serán substituídos por estudos de caso e a presentación oral por unha ficha de leitura.</p> <p>3. Mecanismos de atención personalizada ao alumnado Toda a información e a documentación relativa á materia estará accesible no Campus Virtual. Teams, en horario e formato (síncrono ou asíncrono) acordados co alumnado. Correo electrónico a demanda do alumnado.</p> <p>4. Modificacións na avaliación Caso non houber condicións (técnicas ou persoais) as exposicións orais poderán ser eliminadas e o seu peso na avaliación distribuído equitativamente entre o traballo tutorizado e as lecturas (0,5 valores para cada unha destas metodoloxías).</p> <p>*Observacións de avaliação: As actividades contempladas neste apartado do guía da materia serán realizadas de modo non presencial e (a)síncrono. O alumnado con dificuldades para o acompañamiento da materia durante a vixencia deste plano de continxencia quer por motivos técnicos ou materiais (de conexión a internet, de acceso a computadores, etc.), quer por necesidades ou limitacións persoais de calquera tipo (coidados, conciliación, horarios ou espazos restrinxidos, etc.) deberá contactar co profesor no menor tempo posíbel a fin de seren arbitradas as medidas de flexibilización e adaptación necesarias para a atención de cada caso particular. As restantes observación feitas á avaliación no guía docente da materia continúan en vigor.</p> <p>5. Modificacións da bibliografía ou webgrafía Son disponibilizados no Campus Virtual todos os materiais bibliográficos necesarios para o acompañamiento da materia</p>			

Competencias / Resultados do título	
Código	Competencias / Resultados do título
Resultados da aprendizaxe	
Resultados de aprendizaxe	Competencias / Resultados do título

Saber analizar e comentar textos e discursos literarios e non literarios utilizando apropiadamente as técnicas de análise textual	A2		
Ter capacidade para avaliar, analizar e sintetizar criticamente información especializada.	A11		
Ser capaz de identificar problemas e temas de investigación no ámbito dos estudos literarios e culturais, así como interrelacionar os distintos aspectos destes estudos.	A14		
Ter un coñecemento avanzado da literatura portuguesa.	A18		
Utilizar os recursos bibliográficos, as bases de datos e as ferramentas de busca de información.		B1	
Adquirir capacidade de autoformación.		B3	
Ter capacidade de organizar o traballo, planificar e xestionar o tempo e resolver problemas de forma efectiva.		B6	
Ter capacidade de análise e síntese, de valorar criticamente o coñecemento e de exercer o pensamento crítico.		B7	
Desenvolverse para o exercicio dunha cidadanía aberta, culta, crítica, comprometida, democrática e solidaria, capaz de analizar a realidade, diagnosticar problemas, formular e implantar solucións baseadas no coñecemento e orientadas ao ben común.			C4
Coñecer a historia e a cultura das comunidades lusófonas.	A20		
Relacionar os coñecementos cos doutras áreas e disciplinas.		B5	

Contidos

Temas	Subtemas
BLOCO 1. QUESTÕES GERAIS E METODOLÓGICAS	1.1. Processos de nacionalização e canonização literária: o caso português 1.2. Ferramentas teórico-metodológicas para a análise da função e posição da literatura nos campos culturais
Tema 1. Da retórica para a literatura nacional	
BLOCO 2. DA INVASÃO FRANCESA À REPÚBLICA (1807-1910)	2.1. Produção, tradição e tradução 2.2. Agentes canonizados: Herculano, Garret, Camilo e Eça de Queirós. 2.3. Escritoras portuguesas do século XIX
Tema 2. O campo literário português no século XIX	3.1. Novos e velhos: a ?Questão Coimbrã? 3.2. O programa realista: as ?Conferências Democráticas?
Tema 3. Do Romantismo para o Realismo	
Tema 4. Crise política e campo literário finissecular	4.1 Repertorios e autorias 4.2. Cesário Verde
BLOCO 3. A PRIMEIRA REPÚBLICA E O ESTADO NOVO (1910-1974)	5.1. Renascença e Saudosismo: Teixeira de Pascoaes (e a Galiza) 5.2. Integralismo Lusitano: Afonso Lopes Vieira (e a tradição)
Tema 5. O campo literário português perante a República (1910-1933)	6.1. ?Orpheu? a ?Presença? e outras revistas 6.2. O ?drama em gente? de Fernando Pessoa 6.3. Florbela Espanca e outras escritoras
Tema 6. O(s) Modernismo(s)	7.1. A cultura de Estado: Salazarismo (e colonialismo)
Tema 7. O campo literário português no Estado Novo (1933-1974)	7.2. A Resiliência, a Resistência e a Periferia: Presencismo, Neorrealismo e Surrealismo
BLOCO 4. DA REVOLUÇÃO DOS CRAVOS AO NÓBEL (1974-1998)	8.1. O romance: José Cardoso Pires, António Lobo Antunes e José Saramago 8.2. A poesia: Helberto Helder, Eugénio de Andrade e Ana Hatherly
Tema 8. O campo literário português depois do 25 de abril	9.1. As Novas Cartas Portuguesas 9.2. Agustina Bessa-Luís, Lídia Jorge e outras escritoras
Tema 9. O cânone e as produtoras	
BLOCO 5. A LITERATURA PORTUGUESA NO SÉCULO XXI	10.1. Agentes, repertórios, prémios, revistas, mercados, encontros, instituições, internacionalização, ...
Tema 10. Aproximação do campo literário português do Século XXI	

Planificación				
Metodoloxías / probas	Competencias / Resultados	Horas lectivas (presenciais e virtuais)	Horas traballo autónomo	Horas totais
Lecturas	A2 A18 A20 B1 B3 B7 C4	3	17	20
Presentación oral	B6 B7	2	15	17
Estudo de casos	A2 A14 B1 C4	2	25	27
Sesión maxistral	A18 B5 B7 C4	14	14	28
Obradoiro	A2 A11 B3 B6 B7 C4	14	14	28
Traballos tutelados	A2 A14 A18 B1 B3 B7	7	20	27
Atención personalizada		3	0	3

*Os datos que aparecen na táboa de planificación son de carácter orientativo, considerando a heteroxeneidade do alumnado

Metodoloxías	
Metodoloxías	Descripción
Lecturas	Cada alumno/a escolherá dunha listaxe de leituras fornecida polo profesor no inicio das sesións unha leitura breve (en formato artigo ou capítulo de libro) que será abordada de acordo coas instrucións recollidas polo docente no documento coa planificación da materia. O resultado desta abordaxe será obxecto de presentación oral e comentario no conxunto da turma.
Presentación oral	Cada alumno/a deberá abordar de acordo coas instrucións do profesor e apresentar oralmente ao conxunto da turma un libro relacionado cos conteúdos da materia e escollido dunha listaxe de leituras fornecida polo docente no inicio das sesións. Os materiais utilizados na exposición oral (diapositivos, esquemas, fragmentos etc.) serán disponibilizados para o conxunto do grupo através do Campus Virtual con antecedencia suficiente.
Estudo de casos	Comentario e análise crítica de materiais de vario tipo relativos aos conteúdos focados na materia. Aínda que serán realizados de preferencia de forma autónoma polo alumnado a súa elaboración contará co acompañamento e a asesoría do profesor.
Sesión maxistral	Apresentación, desenvolvemento e análise de conteúdos teóricos e procedimentais fundamentais para o alumnado atinxir as competencias e destrezas previstas na materia.
Obradoiro	Cada estudiante realizará durante as sesións de docencia interactiva un conxunto variado de actividades (consulta de fontes documentais, análise de textos de diverso tipo, elaboración de esquemas, liñas temporais ou mapas conceituais, etc.). Tres destas actividades serán seleccionadas para avaliación.
Traballos tutelados	Utilizando metodoloxías con base na ?aprendizaxe colaborativa?, o alumnado realizará en grupos reducidos un traballo tutorizado focado de preferencia para a pesquisa, a documentación, a síntese e, sobre todo, a presentación de conteúdos sobre a literatura portuguesa do século XXI. O traballo será apresentado ao conxunto da turma e contará cunha parte expositiva e outra interactiva. Os materiais utilizados nesta actividade serán disponibilizados para o conxunto do grupo através do Campus Virtual con antecedencia suficiente. Tanto a composición da equipa como o(s) asunto(s) concreto(s) focado(s) no traballo será(n) acordado(s) co profesor no inicio das sesións.

Atención personalizada	
Metodoloxías	Descripción

Traballos tutelados	Ao lado do labor de acompañamento realizado no horario de atendimento marcado polo profesor responsable pola materia, a atención personalizada estará dirixida especialmente (que non unicamente) para o apoio á realización do Traballo Tutorizado, das Leituras e dos Estudos de Caso.
Lecturas	De maneira xeral, canto ao Traballo Tutorizado, para além dos momentos habilitados durante as sesións semanais, cada equipa asistirá polo menos a unha sesión de atendimento previa á súa presentación.
Presentación oral	Para a realización das actividades previstas e a fin de obter unha orientación adecuada, é fundamental que o alumnado comunique de maneira fluída e frecuente tanto os seus progresos como as súas eventuais dificultades. Alén diso, cada estudiante poderá realizar toda clase de consultas en relación ao desenvolvemento do proceso de ensino-aprendizaxe, quer no horario de atendimento quer através do correo electrónico.
Estudo de casos	Esta atención personalizada tamén está contemplada para o alumnado a tempo parcial e con dispensa académica recoñecida, así como para o estudantado matriculado para se examinar na convocatoria de decembro ou para calquera estudiante cuxas condicións (laborais, de conciliación, de cuidados, ...) non permitan un acompañamiento regular das aulas ou dos traballos propios da materia.

Avaliación

Metodoloxías	Competencias / Resultados	Descripción	Cualificación
Traballos tutelados	A2 A14 A18 B1 B3 B7	Serán avaliados os conteúdos focados e os resultados do proceso ensino-aprendizaxe canto á consecución dos obxectivos procurados co "Traballo Tutelado". O traballo en equipa, a corrección lingüística, as estratexias e procedementos utilizados tanto para resolver eventuais problemas como para apresentar o traballo serán tamén obxecto de avaliação.	25
Lecturas	A2 A18 A20 B1 B3 B7 C4	Será avaliada a consecución dos obxectivos fixados para esta actividad, nomeadamente a estrutura e conteúdos dos materiais achegados. Da mesma maneira, serán obxecto de avaliação a calidad da presentación dos conteúdos específicos e dos materiais utilizados.	10
Presentación oral	B6 B7	Para alén da utilidade das presentacións para os propósitos da materia, será avaliada a calidad lingüística, o dominio do conteúdo, a organización e a secuencia expositiva, a clareza e precisión nas exposicións, a interacción co auditorio, o uso do tempo dispoñible, a utilización dos recursos tecnolóxicos e, cando for o caso, o traballo en equipa.	10
Obradoiro	A2 A11 B3 B6 B7 C4	Serán tamén obxecto de avaliação o correcto cumprimento das tarefas encomendadas no decurso destas actividades, a capacidade analítica e crítica, a participación informada e coerente e, cando corresponder, a participación e o traballo en equipa.	30
Estudo de casos	A2 A14 B1 C4	Será avaliada a capacidade analítica e crítica, o entendemento dos procesos focados e a adecuación aos obxectivos formulados polo profesor para as actividades destas características.	25

Observacións avaliação

Todas as actividades deberán ser realizadas e entregadas de acordo cos prazos e os procedementos fixados no cronograma que o profesorado fornecerá ao alumnado no inicio das sesións e pendurarán na plataforma Moodle. As actividades entregadas fóra do prazo marcado non serán obxecto de avaliación. Para superar a materia, o alumnado deberá atinxir unha cualificación igual ou superior a 5 puntos sobre 10.

Todas

as actividades ou probas deberán cumplir unhas exixencias mínimas de corrección lingüística (ortografía, puntuación, concordancia sintáctica, ausencia de reiteracións, precisión léxica, rexistro formal?); no caso de deficiencias lingüístico-expresivas, estas poderán ser penalizadas na cualificación segundo os criterios que figuran no documento "Exixencias mínimas de corrección lingüística" (aprobado pola Sección de Galego-Portugués en 6/7/2018 e publicado no Campus Virtual). Os traballos presentados polo alumnado poderán ser incorporados ao Turnitin, ferramenta para a detección do plaxio así como de traballos previamente presentados nesta ou noutras universidades, incluso polo mesmo/a alumno/a. En caso de que se produza algúns destas circunstancias, poderán ser aplicadas as medidas contempladas nas Normas de avaliación, revisión e reclamación das cualificacións dos estudios de grao e mestrado universitario da Universidade da Coruña (artigo 14.4). O alumnado a tempo parcial ou con dispensa académica realizará ou entregará as actividades obligatorias nunha data concertada previamente cos docentes. Este alumnado deberá realizar e entregar as mesmas probas e exercicios que o resto e, se non puder asistir ao atendimento, deberá pórse en contacto co profesor através do correo electrónico no inicio do curso. Aquel alumnado que certifique imposibilidade de asistir ás aulas ou de acompañar regularmente a materia (por motivos laborais, de conciliación, cuidados, etc.) debe tamén contactar co profesor coa antecedencia precisa.

O alumnado que se apresentar á convocatoria adiantada de decembro terá de contactar previamente co docente e, para superar a materia, realizar e superar unha proba mixta (5 valores), dúas recensións bibliográficas (2 valores) e aqueles estudios de caso (3 valores) que lle foren encomendados. Se houber criterios específicos de avaliación para algúns das tarefas propostas, estes serán oportunamente disponibilizados polo profesor através do Moodle e/ou expostos na sala de aulas. O docente fornecerá, igualmente, as oportunas instrucións para o correcto desenvolvemento de cada unha das actividades previstas.

As persoas que non superaren a materia de acordo coa avaliación continuada deberán concorrer á oportunidade de xullo. Para superaren a materia nesta segunda oportunidade deberán ser realizadas satisfactoriamente todas aquelas tarefas non superadas na oportunidade anterior ou aqueles outros traballos que foren agora solicitados.

Será considerado Non Presentado aquel alumno ou alumna que non presente ningunha das actividades previstas neste guía.

Fontes de información

Bibliografía básica	<p>1.AA.VV. (1984). Literatura e realidade (que é o Realismo?). Lisboa: Dom Quixote2.Amaral, F. Pinto de (1991). O mosaico fluido. Modernidade e pós-modernidade na poesia portuguesa mais recente (autores revelados na década de 70). Lisboa: Assírio & Alvim3.Barreira, C. (1981). Nacionalismo e modernismo. De Homem Cristo Filho a Almada Negreiros. Lisboa: Assírio & Alvim4.Bernardes, José Augusto Cardoso et al (dir.) (1995-2002). BIBLOS. Enciclopédia VERBO das literaturas de língua portuguesa. Lisboa-São Paulo: Verbo (5 vols.)5.Bessa-Luís, A. (1979). A vida e a obra de Florbela Espanca. Lisboa: Arcádia6.Buescu, Maria Leonor Carvalhão (1994). História da literatura. Lisboa: IN-CM7.Coelho, Jacindo Prado (ed.) (1987). Dicionário de literatura: literatura portuguesa, brasileira, galega, estilística literária. Porto: Figueirinhas (5.vols. e atualização de 2002-2003)8.Cruz, L. (1971). Viragem do romance português. Paris: Fundação Calouste Gulbenkian9.Dias, A.F. (1998). História e crítica da literatura portuguesa. São Paulo: Verbo10.Ferreira, A. (ed.) (1980). Antologia de textos da "Questão Coimbrã". Lisboa: Moraes Ed.11.Ferreira, João Palma (1985). Literatura portuguesa: história e crítica. Lisboa: IN-CM12. Gavilanes, José Luis & Apolinário, António (eds.) (2000): Historia de la Literatura Portuguesa. Madrid: Cátedra.13. George, João Pedro (2002). O meio literário português (1960/1998) prémios literários, escritores e acontecimentos. Algés: Difel14.Guerra da Cal, Ernesto (1981). Língua e estilo em Eça de Queiroz [trad.]. Coimbra: Almedina15.Guimarães, Fernando (1969). A Poesia da presença e o aparecimento do neo-realismo. Porto: Inova16.Lopes, Óscar (s.d.). Oliveira Martins e as contradições da Geração de 70. Porto: Biblioteca Fenianos17.Lourenço, Eduardo (2003). Lourenço, Eduardo. Título Pessoa revisitado : leitura estruturante do drama em gente. Lisboa: Gradiva18.Macedo, Helder (1999). Nós uma leitura de Cesário Verde. Lisboa: Presença19.Machado, Álvaro Manuel (1998). A Geração de 70. Uma revolução cultural e literária. Lisboa: Presença20.Marinho, Maria de Fátima (1999). O romance histórico em Portugal. Porto: Campo das Letras21.Martins, A. Coimbra (1967). Ensaios Queirosianos. O Mandarim assassinado. O incesto d'Os Maias. Imitação capital. Lisboa: Publicações Europa-América22.Martins, Fernando Cabral (coord.) (2008). Dicionário de Fernando Pessoa e do modernismo português . Lisboa: Caminho23.Melo e Castro, E.M. (1980). As vanguardas na poesia portuguesa do século XX. Lisboa: ICALP24.Mora, Paula (1991). O Só de António Nobre uma leitura do nome. Lisboa: Caminho25.Pascoaes, Teixeira de (1988). A Saudade e o saudosismo dispersos e opúsculos (Pinharada Gomes ed.). Lisboa: Assírio e Alvim26.Petrov, Petar el al (ed.) (2012). Avanços em literatura e cultura portuguesas. De Eça de Queirós a Fernando Pessoa. Santiago de Compostela-Faro: AIL-Através Editora27.Petrov, Petar el al (ed.) (2012). Avanços em literatura e cultura portuguesas. Século XX. Santiago de Compostela-Faro: AIL-Através Editora (vols.1-3)28.Pimentel, F. Vieira (1981). Tendências da estética finissecular. D. João da Câmara. Um caso exemplar. Ponta Delgada: Universidade dos Açores29.Pimentel, F.J. Vieira (ed.) (2002). Presença : labor e destino de uma geração, 1927-1940: estudos e ensaios. Coimbra: Angelus Novus Editora30.Pires, Daniel (1986). Dicionário das revistas literárias portuguesas do século XX. Lisboa: Contexto31.Popper, Karl R. (1987). O Realismo e o objectivo da ciência. Lisboa: Dom Quixote32.Quadros, António (1989). O primeiro modernismo português: vanguarda e tradição. Lisboa: Publicações Europa-América33.Rebelo, Helena (coord.) (2011). Lusofonia. Tempo de reciprocidades (Actas do IX Congresso da AIL). Porto: Afrontamento (2 vols.)34.Reis, Carlos (coord.) (1989). Literatura portuguesa moderna e contemporânea. Lisboa: Universidade Aberta35.Reis, Carlos (dir.) (1991-1996). História crítica da literatura portuguesa. Lisboa: Verbo (9 vols.)36.Rodriguez, J.L. et al (eds.) (2008). Da Galiza a Timor. A Lusofonia em foco (Actas do VIII Congresso da AIL). Santiago de Compostela: USC (3 vols.)37.Saraiva, António José (1982). As ideias de Eça de Queirós. Amadora: Bertrand38.Saraiva, António José e Lopes, Óscar (1992). História da literatura portuguesa. Porto: Porto Editora39.Simões, M.L. Netto (1975). Narrativa portuguesa em processo de fragmentação. Petrópolis: Vozes40.Taibo, Carlos (2010). Parecia não pisar o chão. Treze ensaios sobre as vidas de Fernando Pessoa. Santiago de Compostela: Através Editora41.Torres, A. Pinheiro (1977). O Neo-Realismo literário português. Lisboa: Moraes Ed.42.VV-AA. (1991). A arte e a sociedade portuguesa no século XX (1910-1990). Lisboa: Livros Horizonte.</p>
---------------------	---

Bibliografía complementaria	<ul style="list-style-type: none">- Castro, A. (1960). Balzac em Portugal. Coimbra- Guimarães, Fernando (ed.) (2001). Simbolismo, saudosismo e modernismo antología de poesía portuguesa. Lisboa: Quase- Hourcade, P. (1963). Guerra Junqueiro et le problème des influences françaises en son oeuvre. Paris- Martines, Enrico (ed.) (1998). Cartas entre Fernando Pessoa e os directores da presenza. Lisboa: IN-CM- Monteiro, João César (1969). Sophia de Mello Breyner Andersen. http://www.youtube.com/watch?v=3JA7IxeovVY- Silva, Manuela Parreira da (ed.) (2001). Cartas de Mário de Sá-Carneiro a Fernando Pessoa. Lisboa: Assírio & Alvim- Torres Feijó, Elias J. (2003). "Introducción", in La brasileña de Prazins. Madrid: Cátedra- (.). Agália. Revista de Estudos na Cultura. http://www.agalia.net- (.). Arquivo Pessoa. http://arquivopessoa.net- (.). Casa Fernando Pessoa. http://casafernandopessoa.cm-lisboa.pt/index.php?id=2233- (.). Colóquio/ Letras. Lisboa: Fundação Calouste Gulbenkian- (.). Correntes d'Escritas. Revista de Cultura Literaria de Póvoa de Varzim.- (.). Dicionário Histórico de Portugal. http://arqnet.pt/dicionario/- (.). Jornal de Letras, Artes e Ideias. http://visao.sapo.pt/JL- (.). Literatura portuguesa (Instituto Camões). http://cvc.instituto-camoes.pt/conhecer/bases-tematicas/literatura-portuguesa.html- (.). Projecto Vercial. http://alfarrabio.di.uminho.pt/vercial/index.html <p>O docente podrá indicar referencias bibliográficas específicas para cada un dos temas en que están organizados os conteúdos da materia. Se foren indicadas leituras (nomeadamente aos efectos da presentación oral que figura no presente guía) estas deberán contemplar, no conxunto da turma, anexas a variedade en relación tanto co xénero literario como das persoas produtoras. A selección de obras de leitura/ presentación podrá ser feita a partirde unha listaxe orientativa fornecida polo profesor responsable pola materia.</p>
-----------------------------	---

Recomendacións	
Materias que se recomenda ter cursado previamente	
Literatura Portuguesa 1/613G02026	
Materias que se recomienda cursar simultaneamente	
Lingua e Cultura dos Países de Fala Portuguesa/613G02027	
Poesía en Lingua Galega e Portuguesa/613G02043	
Materias que continúan o temario	
Narrativa e Ensaio en Lingua Galega e Portuguesa/613G02046	
Teatro en Lingua Galega e Portuguesa/613G02047	
Observacións	
Para o alumnado de mobilidade (programa Erasmus ou outros) poder acompañar correctamente a materia será preciso ter o nível suficiente (recoméndase un mínimo equivalente ao nível B2 do Cadro Europeu) de comprensión e expresión, tanto oral como escrita, en calquera variante galego-portuguesa. Todas as cuestiós non contempladas explicitamente nesta guía ou as eventuais dúbihdas en relación co desenvolvemento da materia serán resolvidas polo profesor no seu horario de atendimento, nas sesiós presenciais ou no correo electrónico que figura no lugar correspondente deste documento.	

(*)A Guía docente é o documento onde se visualiza a proposta académica da UDC. Este documento é público e non se pode modificar, salvo casos excepcionais baixo a revisión do órgano competente dacordo coa normativa vixente que establece o proceso de elaboración de guías